ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային երկու քոյր վարժարաններ, Եւրոպայի երկու քաղաքակիրթ կեդրոններուն մէջ, կերտեցին հոյլ մը պատանիներու պատրաստուած ու զարգացած բարոյական եւ իմացական առողջ սկզբունքներով, որոնք դառնալով իրենց ծննդավայրը, տարին միասին ինչ որ ստացեր էին իրենց դաստիարակ Հայրերէն, սփռելու իրենց եղբայրակիցներու սրտին մէջ գիտութեան եւ ազնուութեան պարգեւները. քէնի եւ անգիտութեան խաւարէն՝ առաջնորդեցին համերաշխութեան եւ լոյսի աշխարհ:

Երկու տարբեր երկիրներու մէջ, տարբեր անուններով, բայց միեւնոյն տեսլականով, կը ծաղկէին այդ լոյսի երկու վառարանները: Ռափայէլեան՝ Վենետիկ, Մուրատեան՝ Փարիզ: Ռափայէլեան Վարժարանի աշակերտները Վենետիկի գեղարուեստին ու ճաշակին հետ ազգային ուժեղ զգացումներով տոգորուած, Մուրատեանը տոհմային մշակոյթին հետ ֆրանսական դասական, գրական ու փիլիսոփայական մշակոյթով, կազմեցին այդ ոսկեղէն մեծ շղթան որ իրարու կը զոդէ մեծ ընտանիքի մը զաւակները՝ Ազգը:

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Փատուայի Մուրատեան Վարժարանէն վերադառնալով Կ. Պոլիս, հակառակ իր տկար ու վտիտ կազմին, եղաւ եղբայրութեան առաքեալը ու ախոյեանը. ան համոզուած էր թէ փրկութիւնը Միութեան մէջ կը գտնուի. կը յղանայ գաղափարը կազմելու ընկերութիւն մը որպէս զոզ ու բարի խմորը ազգային զանգուածին:

1846ին Միութեան այս սկզբունքէն ծնունդ առաւ Համազգեաց Ընկերութիւնը, առաջնորդութեամբ Հ. Պետրոս Վրդ. Մինասեանի, Ուսումնապետ Փատուայի Մուրատեան Վարժարանին, ներշնչուած Մ. Պէշիկթաշլեանի «Եղբայր եմք մեք» քերթուածէն. ան էր որ առաջին անգամ յղացաւ Հայ Բարեգործական Միութեան մը գաղափարը: Մեծ դեր խաղաց Համազգեաց Ընկերութիւնը հանուր հայութեան միտքին վրայ. խաղաղութիւն եւ համերաշխութիւն սփռեց ամէնուրեք. եւ տակաւին հրաշագործութիւններ պիտի կատարէր դուցէ, եթէ բարձրագոյն հեղինակութիւնները չստիպէին դադրեցնել անոր հրատարակութիւնը:

1859ին հիմնուեցաւ Հայ Թատրոնը Կ. Պոլսոյ մէջ՝ նպատակ ունենալով ազգին ներկայացնել գեղեցիկի եւ արուեստի ճաշակը բեմերու վրայէն, որ ինքը Մ. Պէշիկթաշլեան կը գրէր կամ թարգմանաբար կը պատրաստէր: 1862ին Երեւան եկաւ Երաժշտութիւն Հայկական ընկերութիւնը ազգային ժողովրդական երգերու փունջով:

Ահա թէ որքան լայնախոհութեամբ եւ իմաստութեամբ կ'ուզէր այդ վտիտ, բայց լուսամիտ մարդը, տալ հայուն ընդհանուր մշակոյթ մը ազնուացնելու, հարստացնելու անոր զգացումները ու միտքը:

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտներու Միութիւնը յաջողեցաւ այդ բոլորին մէջ:

1860ի տարեները, Մ. Պէշիկթաշլեան միշտ նոյն գաղափարով խանդավառ, իր շուրջ կը հաւաքէ Կ. Պոլսոյ Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին աշակերտները ու միասնաբար կը հիմնեն Մուրատ-Ռափայէլեան Ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով նախկին աշակերտները յարաբերութեան մէջ պահել եւ իրարու օժանդակել, որու համար տարին անգամ մը կը հաւաքուէին ճաշկերոյթի մը շուրջ եւ ոգեկոչելով Բարերարներու յիշատակը՝ կը ստեղծէին ծանօթութիւն եւ եղբայրութիւն: Շուրջ ինը տարիներ Հիմնադրի հոգիով եւ իր նախագահութեամբ վարեց ան Ընկերութիւնը՝ մինչեւ որ վաղահաս մահը 1868ին անջատեց զինք յաւիտենապէս այս աշխարհէն:

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտներու Ընկերութեան շնորհիւ հայկական անձուկ կեանքը դուրս գալով մոլեռանդութեան շղթաներու դարաւոր լուծէն՝ կը մտնէ եւրոպական քաղաքակիրթ երկիրներու շարքին: Այսպէս նախապաշարումներու եւ անգիտութեան պատուարները խորտակելով՝ առաջնորդեցին դէպի ազատական, առողջ, բարձր գաղափարներուն: Աշակերտները եղան իրապէս Ազատութեան, Եղբայրութեան եւ Հաւասարութեան գաղափարներու կարապետները: Գրչով եւ խօսքով մտան անոնք ամէն խաւերուն մէջ՝ սփռելով լոյսը Արեւմուտքի: Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտները լայնօրէն յաջողած էին իրենց առաքելութեան մէջ եւ այդ յաջողութեան գաղտնիքը իրենց ստացած դաստիարակութեան մէջն է, ինչպէս կը գրէ Ա.